

BŐS-NAGYMAROS DOSSZIÉ

A Duna magyar-szlovák közös szakaszán a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság a folyó mesterséges mederbe terelését készíti elő. A tervek szerint 40 km hosszúságban még az idén elterelik a Dunát, tekintet nélkül a beláthatatlan ökológiai károkra, a térségben keletkező újabb politikai feszültségekre, az érintett lakosság tiltakozására.

A tervezett elterelés - a bõsi vízlépcső ún. 'ideiglenes' megoldással történő üzembehelyezése - a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszerre vonatkozó hajdani elképzelés maradványa: A két volt szocialista ország, Magyarország és Csehszlovákia 1977-ben szerződést kötött a dunai vízlépcsőrendszer megvalósítására, a 'természet legyőzésére'. A '80-as évek végének politikai változásai megcsillantották a reményt a folyó megmentésére, Magyarország végleg felhagyott az építkezéssel, az államközi szerződés 1992-ben megszűnt.

Jelen összefoglaló a vízlépcsőrendszer építésének több évtizedes történetét, és a természeti környezet, a térség népei létfeltételei megóvásáért folyó küzdelmet mutatja be.

Budapest, 1992. október

A BŐS-NAGYMAROSI VÍZLÉPCSŐRENDSZER TÖRTÉNETE

1963-1977

A tervezés időszaka

A Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság kormánybizottságai 1963. áprilisában megállapodtak, hogy közös beruházási programot dolgoznak ki a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer létesítésére. A program végleges tervezete 1973-ban készült el. A beruházási programot a Csehszlovák Szocialista Köztársaság kormánya 1974. januári határozatával, a Magyar Népköztársaság kormánya 1974. februári határozatával fogadta el. A felek a megvalósítás érdekében ún. Közös Egyezményes Terv kidolgozásához kezdtek, ezt 1976. május 6-án kormányközi egyezmény rangjára emelték.

A Közös Egyezményes Terv szerint a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer megvalósításának célja az érintett Duna-szakasz komplex hasznosítása villamosenergia termelés, a nemzetközi hajózás, a vízgazdálkodás, a kapcsolódó területek gazdasági fejlődése érdekében. A műszaki koncepció lényege a következő: Dunakilitinél duzzasztómű rekeszti el a Duna folyását, felette létrejön a Dunakiliti tározó. A tározóból ágazik ki az ún. üzemvízcsatorna, rajta a bősi (gabcikovoi) vízlépcsővel, majd Szapnál (Palkovicovo) tér vissza a Duna a jelenlegi medrébe. A rendszer alsó eleme a nagymarosi vízlépcső, hidraulikailag és energetikailag egységben a felső létesítményekkel. Csehszlovák területen a bősi vízlépcső, az üzemvízcsatorna, a dunakiliti tározó nagyobb része, magyar területen a dunakiliti duzzasztómű, a tározó kisebb része, valamint a nagymarosi vízlépcső épül.

A dunakiliti tározó a Pozsonyig (Bratislava) terjedő árteret, a meglévő árvédelmi töltések által határolt területet foglalja el. Rendeltetése, hogy a Duna vízhozamát összegyűjtse és raktározza. Teljes térfogata 200 millió m³, hasznos térfogata 60 millió m³. A dunakiliti duzzasztómű szabályozza a tározó vízszintjét, az üzemvízcsatornába, illetve a Duna medrébe lebocsájtott vízhozamokat. A 25 km hosszú üzemvízcsatorna két részből áll. A 17 km hosszúságú felvízi szakasz töltések között a bősi vízlépcsőig tart, innen a 8 km hosszúságú alvízi szakasz vezeti vissza a vizet Szap (Palkovicovo) közelében a Dunába. A fő hajóút az üzemvízcsatorna lesz. A bősi vízlépcsőbe 8 darab, összesen 720 MW teljesítményű turbinát építenek. Ugyanitt hajózsilip is épül. A vízlépcsőrendszer 3,5 méter mély hajóútmélységet hoz létre. A Dunakiliti és Szap közti Dunameder állandó vízfolyás marad (50 m³/sec vízhozammal, ami a jelenlegi átlagos hozam 3%-a), részt vesz az árvizek és a jég elvezetésében. A nagymarosi vízlépcső kiegyenlíti a bősi vízlépcső csúcsüzemét, visszaduzzasztása Gönyüig biztosítja a hajóútvíz-mélységét. Az alaperőműként működő vízlépcső 6 darab, összesen 160 MW teljesítményű turbinából áll, a duzzasztómű 7, egyenként 24 méter nyílású kapuból áll. A hajózást hajózsilipek biztosítják.

1977. szeptember 16.

Az államközi szerződés keletkezése

A Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság miniszterelnökei 1977. szeptember hó 16-án Budapesten írták alá az államközi szerződést a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer megvalósításáról és üzemeltetéséről. A megerősítő okiratokat 1978. június hó 30. napján Prágában cserélték ki. A szerződő felek kötelezettséget vállaltak arra, hogy az energiatermelő berendezéseket 1986-1990. között helyezik üzembe.

1978-1983

Az államközi szerződés módosítása

Az 1977. évi államközi szerződés megkötését követően - a mindkét országban jelentkező gazdasági nehézségek hatására - 1981-ben a két fél között kormányközi tárgyalások kezdődtek a közös beruházás jelentős időbeli elhalasztásáról, esetleges elhagyásáról. A szerződő felek végül - a Prágában 1983. év október hó 10. napján aláírt Jegyzőkönyvvel - módosították az 1977. évi államközi szerződést; az energiatermelő berendezések üzembehelyezésének öt évvel történő elhalasztásáról döntöttek.

1983-1989

Az építkezés időszaka

A vízlépcsők koncepciója és a környezeti-természeti értékek ellentétének kiéleződése

A program és a tervek készítésének éveitől kezdve a világban egyre inkább a figyelem középpontjába került a környezeti-természeti értékek megóvásának szükségessége. Ezzel párhuzamosan csökkent az alacsony energiahatékonyságú, nyersanyagpazarló termelési eljárások presztízse, maga után vonva az energiatermelési koncepciók átértékelését is. A szemléletváltozás a magyar társadalomban - az érlelődő rendszerváltoztatás korszakában - a környezettudat általánossá válásával, a tág értelemben vett ökológia elsődlegességének elismerésével járt. Ez vezetett a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszerrel megvalósítandó célok átértékeléséhez is.

A 80-as évek közepére véglegessé vált, hogy a nagymarosi vízlépcső megépítése gazdasági és műszaki okokból meghaladja a magyar beruházók lehetőségeit. Ezért 1986-ban a magyar központi beruházó speciális hitelkonstrukcióban magánjogi megállapodást kötött egy osztrák vállalattal az építkezés kivitelezésére. Túlnyomórészt osztrák vállalkozók építették - osztrák bankkölcsönből - a dunakiliti duzzasztóművet, míg az alvízcsatorna kotrási munkáira egy jugoszláv céggel kötött magánjogi szerződést a magyar központi beruházó.

Az 1985-től kezdődően fokozatosan felgyorsuló építési munka az ellene való tiltakozást is felerősítette. Szakértők és laikusok éles hangú cikkekben, konferenciákon tiltakoztak a prognosztizált káros és visszafordíthatatlan folyamatok miatt. A nép utcai tüntetéseken utasította el a dunai vízlépcsőket.

A magyar Országgyűlés 1988. október 7-i ülésén - bár a nagymarosi építkezés folytatása mellett döntött -, a továbbépítést szigorú környezetvédelmi feltételekhez kötötte. Ezt követően, illetve ennek kapcsán merült fel az általános igény most már az értékek tudományos alaposságú feltárása, értékelése iránt, ide értve az értékek nagyságrendjét, és a várható károsodások mértékét is.

Idézet a döntés felülvizsgálatát kérő, 1989. februári képviselői indítványból: "A nagymarosi vízi erőmű legalább húsz éven keresztül nem szolgáltat számunkra elektromos energiát, és olyan járulékos beruházások, szennyvíztisztítók, utak, védőművek stb. építését kívánja meg, amelyre nincs fedezetünk. Semmiféle garanciával nem rendelkezünk arra nézve, hogy a szintén válsággal küszködő Csehszlovákiában a miénknél nagyságrendekkel költségesebb járulékos beruházásokat képesek-e egyáltalán elkezdni. A tisztítóművek elhagyása pedig ökológiai katasztrófához, ivóvízkészleteink és ivóvízellátásunk tönkretételéhez vezetne. A képviselőket nem tájékoztatták megfelelően a vízlépcsőrendszer várható kihatásairól, különösen nem az ellenvéleményekről. Így például a Magyar Tudományos Akadémia 1983-ban és 1985-ben hozott állásfoglalását csak a szavazás előestéjén kapták meg, s ez lehetetlenné tette a felelősségteljes döntést. Ilyen körülmények között szükségesnek tartjuk a nagymarosi építkezés kérdésének politikai indulatoktól mentes, minden tudományos érvet és indokot figyelembe vevő értékelését, hogy ezt követően az Országgyűlés valóban felelősségteljes döntést hozhasson. Addig viszont feltétlenül szükség van a munkálatok azonnali hatályú felfüggesztésére. Ezt követeli tőlünk a józan ész ..."

1989-1990

Az építkezés felfüggesztése
Magyar kísérletek a közös megegyezésre
a szabad választásokat megelőző időszakban

A magyar kormány 1989. május 13-án felfüggesztette a nagymarosi építkezést. A Magyar Országgyűlés 1989. június 2-án jóváhagyta a kormány május 13-i határozatát, és kimondta, hogy a beruházás feltételeiről és következményeiről újabb vizsgálatokat tart szükségesnek.

1989. július 17-19-én magyar-csehszlovák szakértői tanácskozást tartottak Budapesten ökológia-hidrológia, földtan-szeizmológia és talajismeret-mezőgazdasági természet-témakörökben. A jegyzőkönyv tanúsága szerint a résztvevők egyetértettek abban, hogy a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer nagy jelentőségű beavatkozás a természetbe, amely felbecsülhetetlen ökológiai értékeket is érint. Egyetértés volt az ivóvízkészletek megőrzésének fontosságában is: "Az érintett Duna-teraszról a zavartalan ivóvízellátás létfontosságú; Magyarországon már ma 3 millió (távolilag 5 millió), Csehszlovákiában a későbbiekben 5 millió ember vízellátásáról van szó." A két ország szakértői közötti különbség az értékek megőrzésének módjában mutatkozott: a csehszlovák szakértők szerint ehhez utólagos műszaki beavatkozások elegendők, míg a magyar szakértők szerint nem.

A magyar szakértők különvéleményben rögzítették: "Nem értünk egyet a csehszlovák delegációnak azzal a véleményével, hogy a felvetett problémák többsége a vízlépcsőrendszer megépítése és különösen a dunakiliti-hrusovi tározó feltöltése után vizsgálható és megoldható. Számos esetben még a megoldási alternatívák köre sem határozható meg, és ezért rendkívül kockázatosnak ítéljük meg a természetben végzendő 1:1 léptékű 'kísérletezést'."

1989. július 20-án Budapesten kormányfői találkozót tartottak. Ezen a magyar miniszterelnök bejelentette a nagymarosi építkezés felfüggesztésének meghosszabbítását 1989. október 31-ig, valamint ugyanaddig az időpontig a dunakiliti építkezés felfüggesztését is. A magyar miniszterelnök a közös felülvizsgálatra alternatívákat terjesztett elő: a munkálatok közös felfüggesztését 1 évre, illetve 3-5 év időtartamra javasolta. A lehetséges megoldások között már szerepelt a vízlépcsőrendszer végleges elhagyása is.

A csehszlovák fél 1989. július 25-én aide memoire-ban, majd augusztus 18-án diplomáciai jegyzékben elutasította a magyar javaslatokat. Ugyanezt tartalmazta a csehszlovák kormányfő 1989. augusztus 31-én kelt levele is, amelyben jelezte az ún. pótlólagos, ideiglenes műszaki megoldás megvalósításának - azaz a Duna egyoldalú elterelésének - szándékát, amennyiben a magyar fél véglegesen vagy hosszabb időre felfüggeszti a vízlépcsőrendszer építési munkálatait.

A Magyar Országgyűlés - a felfüggesztés ideje alatt végzett szakmai-tudományos vizsgálatok eredményeivel foglalkozó kormánybeszámoló alapján - 1989. október 31-én a csúcscsújaratás, következésképpen a nagymarosi erőmű végleges elhagyása mellett foglalt állást.

A bósi erőmű üzembehelyezését megelőzően az ökológiai kockázatok további vizsgálatát és ökológiai garanciarendszerről szóló kormányközi egyezmény megkötését tartotta szükségesnek. Felhatalmazta a kormányt, hogy ilyen értelmű szerződés módosító javaslatot tegyen a csehszlovák félnek. A javaslatot 1989. november 30-án diplomáciai jegyzék mellékleteként adta át a magyar fél. A szerződés módosító ajánlatra a Csehszlovák Szocialista Köztársaság Kormánya soha nem válaszolt.

Ami az osztrák és a jugoszláv vállalatok által végzett munkákat illeti, az ezekre vonatkozó magánjogi szerződéseket 1989. novemberében, illetve 1990. júniusában felbontották, s a felek utóbb megállapodtak a felbontás anyagi következményei felől is.

1991-1992

További magyar kísérletek a megegyezésre a szabad választások után

Az 1977. évi államközi szerződésről folytatott kormányközi tárgyalások

A rendszerváltozást követően, az 1990. május 22-én nyilvánosságra hozott kormányprogram szerint "a kormány - tekintettel a szakelemzésekre - a Dunai Vízlépcső felépítését nem tartja helyesnek. Mielőbb tárgyalást kezdeményez az újonnan megválasztandó csehszlovák kormánnyal a helyreállításról és az okozott károk közös viseléséről." A kormány meghatalmazottak 1990. május 31-én Győrben tartott találkozáján a magyar kormány meghatalmazott átadta a kormányprogram Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszerrel foglalkozó részeit partnerének.

A Magyar Országgyűlés 1991. április 16-án hozott határozatában felhatalmazta a kormányt, hogy a cseh-szlovák kormánnyal folytasson tárgyalásokat az 1977. évi államközi szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetéséről, valamint a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer meg nem építéséből származó következmények rendezése céljából - az ökológiai szempontok elsődlegességének érvényrejuttatásával - új szerződés megkötéséről.

Budapest, 1991. április 22.

1991. április 22-én a felek kormányközi tárgyalást folytattak, amelyen kölcsönösen ismertették kormányaik hivatalos álláspontját. Ezek jelentősen eltértek egymástól. A magyar fél az emberek és közösségeik természeti életfeltételeinek védelméről és a két nép természetes kapcsolatainak, barátságának és együttműködésének őrzéséről indult ki. Kifejtette, hogy az építkezések felfüggesztése óta eltelt időben nagyfokú bizonyosságot nyert: a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer üzemeltetése visszafordíthatatlan, káros ökológiai folyamatokat indítana el,

amelyek mindkét ország területén súlyos környezeti következményekkel járnának. Mindkét nép érdekét szolgálná az 1977. évi szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetése. A magyar fél új szerződés megkötésére tett javaslatot a térség ökológiai rehabilitációja, az ivóvíz védelme, valamint az árvízvédelem és a hajózás fejlesztése érdekében. A magyar fél kérte, hogy az új szerződés létrehozásáig minden további építkezést közös elhatározással függeszsenek fel. Írásban átadta a Magyar Tudományos Akadémia-nak a bõsi erőmű ökológiai-környezeti hatásait összegző véleményét, valamint az új szerződés főbb elemeit rögzítő tervezetet és egy környezetbarát energetikai együttműködésre irányuló javaslatot.

A cseh-szlovák fél - elismerve az ökológiai szempontok fontosságát - hangsúlyozta elszántságát az építkezés eredeti szerződés szerinti befejezésére. A környezeti hatásokat pótlólagos műszaki beavatkozásokkal elháríthatónak ítélve, közös munkacsoportok létrehozását javasolta az eltérően megítélt kérdések vizsgálatára. Nem látott azonban lehetőséget a munkálatok felfüggesztésére, indokként hozva fel a bõsi erőmű magas fokú, 90%-osnak ítélt készülségét. A cseh-szlovák fél írásos dokumentumot nem terjesztett elő.

Pozsony, 1991. július 15.

A következő tárgyalásra 1991. július 15-én Pozsonyban került sor. Itt a magyar fél megismételte az ökológiai-környezeti szempontok elsődlegességén alapuló álláspontját. A cseh-szlovák fél ezúttal is kifejezte a bõsi erőmű üzembehelyezéséhez való ragaszkodását. Jelezte, hogy elegendőnek tartja a meglévő vizsgálati eredményeket a bõsi erőmű különféle variánsok szerinti üzembehelyezése esetén a hatások megítélésére.

Budapest, 1991. december 2.

Az 1991. december hó 2-án Budapesten tartott kormányközi tárgyaláson a delegációk egyetértettek abban, hogy a Bõs-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügye összetett szakmai-tudományos kérdés, és a problémakör áttekintésére indokolt közös szakmai bizottság alakítása. A magyar fél elfogadta azt a cseh-szlovák javaslatot, hogy a szakmai bizottság egészüljön ki egy harmadik fél, az Európai Közösségek szakértőivel. Kijelentette ugyanakkor, hogy a szakmai bizottság munkájának az volna a célja, hogy megalapozott közös döntés szülessen, így a szakmai bizottság tevékenységének csak akkor van értelme, ha a vizsgálatok végzése közben a cseh-szlovák fél nem végez olyan munkálatokat, amelyek a Duna elterelését is magába foglaló ún. ideiglenes megoldásra irányulnak. A cseh-szlovák delegáció vezetője azonban közölte, hogy a munkálatoknak még csak ideiglenes felfüggesztésére sem kerülhet sor.

A miniszterelnökök levélváltásai

A cseh-szlovák delegáció vezetője 1991. december 18-án kelt, a magyar tárgyalódelegáció vezetőjéhez írt levelében megerősítette a cseh-szlovák félnek a tárgyalásokon kifejtett álláspontját. Kijelentette, hogy csak olyan megoldást tart elfogadhatónak, amely a bõsi vízlépcső üzembehelyezésével számol.

1991. december 19-én a magyar miniszterelnök levelet intézett a cseh-szlovák kormányfőhöz amelyben sajnálattal állapította meg, hogy a tervezett közös szakmai bizottság létrehozására egyre kevesebb az esély. A cseh-szlovák miniszterelnök 1992. január 23-án kelt válaszában kifejtette, hogy a cseh-szlovák fél kész figyelembe venni a közös szakmai bizottság következtetéseit, de nem hajlandó az ideiglenes megoldás munkálatait felfüggeszteni.

A magyar miniszterelnök 1992. február 26-án újabb levelet küldött a cseh-szlovák kormányfőnek. Ebben kifejtette, hogy cseh-szlovák oldalról mindeddig nem adtak át olyan összeállítást, amely bizonyította volna, hogy a magyar fél által ismertett várható károk, kockázatok nem valósak. A miniszterelnöki levélben foglaltaknak megfelelően a magyar kormány felvette a kapcsolatot az Európai Közösségek Bizottságával. A Bizottság alelnöke 1992. április 13-án a két ország külügyminisztereinek írt levelében készségét fejezte ki arra nézve, hogy a Bizottság részt vegyen a két ország közötti vita megoldásában. Feltételül szabta azonban egyebek mellett, hogy egyik kormány se tegyen olyan lépést, amely befolyásolná, illetve megelőlegezné a három oldalú bizottság majdani következtetéseit.

A cseh-szlovák kormányfő azonban 1992. április 23-án kelt válaszlevelében -"ultimátumnak" nevezve az egyoldalú lépések leállítására vonatkozó magyar kérést -közölte, hogy a cseh-szlovák fél nem hagyhatja félbe az ideiglenes megoldással összefüggő munkálatokat, és folytatni kívánja azokat. A Duna elterelésének, tehát az ideiglenes megoldás építése utolsó mozzanatának időpontját 1992. október 31-ben jelölte meg. Ezzel a cseh-szlovák fél lehetetlenné tette a három oldalú bizottság megalakítását.

1992. május 25.

Az államközi szerződés megszűnése

A fentiekből kitérni, hogy a magyar fél 1989 óta, több mint három éven keresztül újlag és újlag kísérletet tett a közös megegyezés elérésére, amelyet a cseh-szlovák fél - aggodalomra okot adó következetességgel - minden esetben elutasított. A magyar fél számos szakvéleményben hozta a másik fél tudomására a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer súlyos környezeti kockázatait, a működésével együttjáró visszafordíthatatlan károkat. A cseh-szlovák fél ezeket érdemi elemzés nélkül megalapozatlannak tartotta, ugyanakkor a veszélytelenséget bizonyító vizsgálati anyagot nem terjesztett elő. A magyar fél végül teljesen eredménytelenül kísérlete meg felhívni a cseh és szlovák fél figyelmét arra, hogy a Duna elterelése súlyosan sérti a nemzetközi jog általános és szerződéses normáit, jogi érvei éppúgy elutasításra találtak, mint az ökológiai kockázatok elismertetésére irányuló törekvései.

A magyar kormány az Országgyűlés 1992. március 24-én hozott határozatának megfelelően az 1977. évi államközi szerződést egyoldalú nyilatkozattal megszüntette. A nyilatkozatot 1992. május 19-én diplomáciai jegyzék kíséretében adták át a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság budapesti nagykövetének.

A BŐS-NAGYMAROSI VÍZLÉPCSŐRENDSZER ÖKOLÓGIAI-KÖRNYEZETI KOCKÁZATAI

A Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszer tervezésének hosszú évei alatt alapvető kutatások és vizsgálatok maradtak el, a beruházó számos - a megoldandó feladatokban illetékes - szakterület bevonása és közreműködése nélkül készítette a programokat és a terveket.

Amikor egyre közelebb került a Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszer építésének a természeti-környezeti rendszer alapvető változtatásaival járó fázisa, a környezeti kérdések szakértői több vázlatos prognózist, környezeti hatásbecslést készítettek, bár erre hivatalos igény a 80-as évek vége előtt nem volt. Ezek elegendő pontosságúak voltak az itteni értékek nagyságrendjének felmutatásához, egyúttal felhívták a figyelmet az építéssel járó súlyos veszélyekre. A kockázatok pontosabb feltárása azonban - a tervezés és az építés korszakában elmaradt - alapvető kutatások hiányában nem volt lehetséges.

Az építkezés felfüggesztése óta eltelt időben a magyar fél három ízben is átadta a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszerhez kötődő súlyos környezeti kockázatok feltárásával foglalkozó testületek összegző értékelését, közös kutatásokat, vizsgálatokat sürgetve. Ugyanakkor mind a mai napig nem ismeretesek olyan cseh-szlovák vizsgálati eredmények, amelyek társadalmilag elfogadható mértékű kockázatokat prognosztizáltak volna.

Sajnálatos, hogy a két fél hivatalosnak minősülő értékelésében megjelenő alapvető szemléletbeli különbség miatt a szakmai párbeszéd még mindig nem indulhatott meg. A térség problémái enélkül aligha lesznek megoldhatók.

Geológiai-geofizikai kockázatok

A dunai vízlépcsők tervezését nem előzte meg a térség szükséges mértékű földtani kutatása, az alapvető feltáró létesítmények hiányán túl (súlyos hiányosság például, hogy a vízlépcsők hatásterületén egyetlen szerkezetkutató mélyfúrás sem mélyítették), ezt az is jelzi, hogy az építők nem rendelkeztek a földtani szakhatóság engedélyével.

További problémát jelent, hogy mindezidáig nem történt meg a magyar és csehszlovák oldalon végzett kutatások eredményeinek összesítése. Például magyar területen feltáratlan a szlovák oldalon ismeretessé vált nevezetes bōsi törésvonal. Emiatt változtatták meg a 70-es évek elején a bōsi gát helyét, az eredeti tervhez képest azonban csak mintegy 600 m-rel. A gát így - szlovák szakvélemény szerint - egy földtani értelemben fiatal törésvonal térségében épült.

Külön problémakört alkotnak a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer területének szeizmológiai kérdései. A Közös Egyezményes Tervben rögzített szeizmicitás értékek nem fogadhatóak el; a szükséges vizsgálatok hiánya miatt a szeizmicitás kérdésében a nemzetközi normáknak megfelelő szintű válasz nem is adható. A probléma komolyságát mutatja, hogy a historikus rengések alapján a dunakiliti térségre számolt várható intenzitás értéke a szokásos biztonsági szinteken 8.7 - 9.0 MSK, míg a tervezés során 6.0 MCS értékkel számoltak.

A kutatási hiányosságokból fakadó tervezési bizonytalanságok sorában hangsúlyos probléma a földgátak méretezésének kérdésköre. A dunakiliti tározó töltésrendszerének magyar szakaszán az 1991. évben végzett geofizikai mérések egyik lényeges információja, hogy több helyen olyan - korábban nem vizsgált - nagyellenállású, kavicsos mederszerkezeteket jeleznek a töltések alatt, amelyekhez hasonlóak más folyóknál gátszakadás és ezt követő árvizek kiindulópontjai voltak. A töltésrendszer egyes szakaszainak állékonysága a várható földrengések hatására nem tekinthető biztosítottnak. A tározó megbízhatóságára irányuló vizsgálatok egyértelműen igazolták, hogy a dunakiliti tározót övező töltések biztonsági és megbízhatósági jellemzői nincsenek összehangolva a nemzetközi előírások követelményeivel. A tervezés során számításba vett kockázati szint ugyanis csak a lakó- és középületekre vonatkozik, ahol környezeti hatásokkal nem kell számolni.

A felszín alatti vizeket érő hatások

A bósi vízlépcső környezeti és ökológiai következményeit elsősorban a hidrológiai, hidraulikai változások és a víz szennyezettsége fogja előidézni. A ténylegesen bekövetkező károsodások prognosztizálásához számításba kell venni, hogy az állapotváltozások egymást indukáló hatása az ökológiai rendszerek változásainak némely vonatkozásában csak lassan és - részben rejtve - érvényesül; így a rövid időléptékű vizsgálati modellekből levont nagy bizonytalanságú következtetések a valóságtól eltérő következtetésekre vezethetnek.

A Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszer által érintett Duna-szakaszok térségében található mind Magyarország, mind Szlovákia legjelentősebb ivóvízbázisai. Magyarország ivóvíztermelésének csaknem 45%-a a Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszer által érintett térség partiszűrésű vizeiből származik. Ilyen rendszerből látják el ivó és ipari vízzel Budapestet több mint száz éve, és Pozsony vízellátásának alapjául is hasonló rendszer szolgál. A természetes szűrési folyamat nagy része a meder felső, néhány centiméteres rétegében zajlik. Kulcsfontosságú tehát azoknak a feltételeknek a biztosítása, amelyek ezt a biológiailag aktív, fizikai-kémiai szűrést biztosító réteget eredeti állapotában megőrzik.

A Csallóköz-Szigetköz többszáz méter vastagságú kavics hordalékkúpjában tárolt víz mennyiségét és minőségét szintén a Duna-meder szűrési tulajdonságai határozzák meg. A vízlépcsőrendszerrel kapcsolatos eddigi beavatkozások még nem érintették ezt a folyamatosan utánpótlódó készletet. Ez a lehetőség a magyar oldalon - a főváros jelenlegi átlagos vízfelhasználásával egyezően - nagyjából 1 millió m³/nap, Szlovákiában pedig több mint 2 millió m³/nap ivóvízminőségű víz tartós termelését biztosíthatja majd.

A meder szervesanyag-lebontó és szűrő funkciójának megőrzéséhez a Duna jelenlegi dinamikájának fenntartása szükséges. Enélkül nem biztosítható egyidejűleg a kedvező oxigén ellátottság, a Duna-víz öntisztulóképessége és a szűrőként működő mederfelület rendszeres megújulása.

A vízlépcső működésének hatására alapvető változások következnek be a dunakiliti tározó területén. A legjelentősebb problémát a kiülepedő szennyezett iszap okozza, anaerob

dinamikájával, a vas és a mangán mobilizációjával, bizonyos toxikus szerves anyagok infiltrációjával. Az iszap egyúttal állandó vírusfertőzési forrást jelent.

A szigetközi sajátos hidrogeológiai helyzet miatt a talajvízbe jutó káros anyagok idővel - néhány évtized alatt - a teljes felszín alatti vízkincset elszennyezik. Ráadásul a felhalmozódott iszap tervezett időnkénti kotrásai nemcsak a felszíni víz minőségére lesznek káros hatással, a szűrőréteg teljes elbontásával lehetővé válik szerves mikroszennyezők és mikróbák talajvízbe jutása is.

Megjegyzendő, hogy magyar kutatók felszín alatti vizekkel összefüggésben tett megállapításai megegyeznek a szlovák szakértők 1990. februári zárójelentésében rögzítettekkel. Ugyancsak hasonló következtetésekre jutott - a vizsgálati hiányok vonatkozásában - a szlovák kormány által 1990. őszén vélemény adására felkért kanadai Hydroquebec cég.

A duzzasztás és mederváltozás miatt a duzzasztott terület környékén emelkedik, a mederelterelés környékén (Öreg-Duna és üzemvízcsatorna, alvízcsatorna) az élő mederből történő természetes szivárgás csökkenése miatt süllyed a talajvíz szintje.

Azokon a területeken, ahol a talajvízszint süllyed, meggyorsul a növényi maradványok ásványosodása, csökken a talajok szervesanyag-tartalma, fokozódik a talajszerkezet leromlása és a tápanyagok kilúgzódásának veszélye. Ahol a talajvízszint a finom fedőrétegből a vízlépcső hatására a kavics fekübe süllyed, ott megszűnik a gyökérszóna kapilláris vízellátása. Ennek következtében a természetű növényeknél jelentős mértékben csökken a termés, és elsősorban a termés-biztonság, növekszik a terület aszályérzékenysége, megváltozik az ártéri erdők kedvező vízellátása, a jelenleg még összefüggő ártéri életközösségek is foltokká izolálódnak, csökken a növényi életközösségek szervesanyagtermelése. (A Felső-rajnai vízlépcsőknél szerzett tapasztalatok szerint mintegy fél méteres talajvízszint-csökkenés a termőképesség 50 %-os csökkenését eredményezte.)

Azokon a területeken, ahol a talajvíz szintje emelkedik, a talaj levegőtlené válik, és ezért uralkodóvá válnak benne az anaerob folyamatok, nő a belvízveszély, a rossz természetes drén-viszonyokkal rendelkező területeken (elsősorban a Duna bal partján, a Vág torkolatától keletre) másodlagos szikesedés is bekövetkezhet. (A magyar Tisza II. vízlépcső duzzasztása után néhány évvel a környező mezőgazdasági területek elmocsarasodása több ezer hektár termőföldön okozott termésvesztést. Mivel a káros hatásokat nem sikerült elhárítani, a termőföldök aranykorona értékét a nagy termésbizonytalanság miatt hatósági döntéssel a felére csökkentették.)

A felszíni vizeket érő hatások

A feltöltés után a dunakiliti tározó a vízminőség romlásának egyértelmű színtere lesz. A vízi anyagforgalom kulcspozícióját elfoglaló fitoplankton szaporodását itt most két tényező gátolja: az áramlási sebesség és a fény mennyiség. (A tápanyag túlkínálat már most is jelentős.) A duzzasztás következményeként a tározóban a víz sebessége csökken, pangó területek alakulnak ki, erőteljes üledékfelhalmozódás indul meg (3-5 millió m³/év szuszpendált anyag ülepedésével számolhatunk becslések szerint), a talajvízszint a kezdeti többlet-infiltráció

eredményeként emelkedik. Az áramlási sebesség csökkenése és az átlátszóság növekedése miatt az algaszaporodást korlátozó tényezők hatékonysága csökken, az eutrofizálódás egyértelműen fel fog lépni. A Rajka és Nagymaros közötti Duna-szakaszon már most napi 100 tonna szárazsúlyú szervesanyagot produkálnak az algák, ez az érték a tározó üzembehelyezése után a többszörösére növekedik. Az alga szervesanyag tömeg lebomlásának minden következményével jórészt a magyar folyószakaszt érinti.

A higiénés bakteriológiai mutatók alapján a víz már ma szennyezett, a tározás hatására ennek fokozódása lehetséges. A tározó rézsüinek egyes szakaszain alkalmazott bitumenes szigetelés humán és nem-humán biológiai hatásai a mai napig tisztázatlanok. A 17 km hosszú üzemvízcsatorna teljes hosszában a rézsűn alkalmazott aszfaltszigetelés vízminőségi hatásai ugyancsak tisztázatlanok. Az üzemvízcsatorna halászati hasznosításának lehetősége töredéke az Öreg-Dunáénak, tehát a jelenlegi főágnak. Mindezen negatív hatások következményei nagy valószínűséggel az év jelentős részében az alsóbb Duna-szakaszon akár 150-200 km hosszúságban (tehát a budapesti szakaszon is) érezhetőek lehetnek.

Ökológiai-genetikai problémák

A Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszer építésével két kiemelkedő értékű természeti táj károsult: a Szigetköz és a Dunakanyar. Bár mindkét területen az okozott természetvédelmi, tájéskészítési kár jelentős, azonban még jórészt helyrehozható.

A Szigetköz növény- és állattársulásai (biocönózisai) természetes vagy közel természetes állapotban ma is jelentős területet foglalnak el, főleg a hullámtérben. Az egyes társulások a víz évszakos dinamikájához alkalmazkodtak. Az állandóan változó szigetközi ágrendszerben a társulások lassú mozgásban követni képesek e folyamatot (cönológiai szukcesszió). Erdőtársulások esetén e folyamat már lassabb, csupán évszázados skálán mérhető. A gyors, drasztikus változásokra degradálódás és pusztulás a válasz. A természeteshez közeli erdő-társulások regenerálódására kedvező feltételek mellett is több évszázadra lenne szükség.

A Szigetköz erdői ma Magyarország legnagyobb hozamú faállományai, melyek zömét (több mint kétharmadát) az 1930-as évektől fokozatosan térhódító "nemes-nyárasok" teszik ki (30 m³/ha/év). Ezek az állományok optimálisan hasznosítják a Duna vízjárását. A folyamszabályozási munkák nyomán már eddig is jelentősen csökkent az állományok termőképessége, a talajvízszint további csökkenésével a kiváló termőterületek azonban végleg elvesznek, a későbbi újratelepítéssel csak alacsonyabb fatermőképességű erdők létesíthetők.

A Szigetköz kiemelkedően gazdag fajokban, csupán virágos növényekből 60 védett faj található a területen. A virágtalan növények és mikroszervezetek jelentős része még ismeretlen. Csak az utóbbi évben 11 új, az országban eddig másutt ismeretlen gombafajt találtak itt. Hasonlóan gazdag a Szigetköz faunája is. A 80 féle Magyarországon előforduló halfajból 63 itteni előfordulásáról van adat. Számos állatcsoport feldolgozása még korántsem teljes. Minden évben újabb és újabb fajok kerülnek elő. Mindez nemzeti érték, megőrzésük a jövő generáció számára erkölcsi kötelességünk.

Az eddigi beavatkozások alapján nyilvánvaló, hogy a bősi vízlépcső legkörültekintőbb beindításával is bekövetkezik az ismertett biológiai értékek nagymérvű pusztulása. A közvetett hatások e téren messze meghaladják a közvetlen pusztítást. A talajvízszint-változások, az évszakos fluktuáció elmaradása, a víz oxigén-ellátottságának módosulása a társulássá szerveződött fajokra felerősödve hat. Az új környezetben a kompetíció, a predáció és más kölcsönhatások változása vezet a fajok helyi kipusztulásához, az élővilág degradálódásához. Minden nagyobb környezeti változás esetén a túlélési valószínűség a genetikai diverzitás nagyságától függ. Csak a nagylétszámú, genetikailag változatos populációknak van esélyük az alkalmazkodásra.

Még aggasztóbb, hogy az eltűnt genetikai változatosság (s ezzel az alkalmazkodóképesség hiánya) egy további kipusztulást okozhat, amely végül a terület teljes degradáltságához, eredeti fajgazdagságának 80-90 %-os csökkenéséhez vezethet.

A SZERZŐDÉS MEGSZÜNTETÉSÉNEK NEMZETKÖZI JOGI INDOKAI

Az 1977. évi államközi szerződés - miként a nemzetközi szerződések túlnyomó többsége - nem tartalmaz előírást megszüntetésének lehetőségére nézve. Erre hivatkozva a cseh-szlovák fél számos alkalommal azt hangoztatta, hogy a szerződést egyoldalúan nem lehet megszüntetni. Valójában azonban minden olyan esetben, amelyben egy szerződés hallgat a megszüntetés lehetőségéről, az általános nemzetközi jog mögöttes szabályai irányadóak, amelyek - indokolt esetben a felek megegyezésének hiányában is - lehetővé teszik az egyoldalú megszüntetést.

A magyar fél megítélése szerint az 1977. évi államközi szerződés jogszerűen megszüntethető, mégpedig az alábbi okok miatt:

1. A vízlépcső felépítésével és üzembehelyezésével ökológiai szükséghelyzet jön létre, amely kizárja a megszüntetés jogellenességét. (Az általános nemzetközi jog e normája mindenekelőtt az állam felelősségéről szóló, az ENSZ Nemzetközi Jogi Bizottsága gondozásában készülő szerződéstervezet 33. cikkében jelenik meg.) A magyar állam számára a súlyos veszély akkor következne be, ha a vízlépcsőrendszert üzembehelyeznék. Mivel a cseh-szlovák miniszterelnök 1992. április 23-án kelt levelében a Duna egyoldalú elterelésének időpontját 1992. október 31-ében határozata meg, a veszély küszöbönállónak mondható.

2. Az 1977. évi államközi szerződés megkötése óta alapvetően megváltoztak azok a körülmények, amelyek a szerződés alapját képezték. A körülmények alapvető megváltozásának az elvét (clausula rebus sic stantibus) a nemzetközi jog régóta ismeri, a Bécsi Egyezmény is tartalmazza. Az 1977. évi államközi szerződés preambuluma kifejezetten megállapította, hogy a vízlépcsőrendszer megépítése "jelentősen hozzájárul a KGST tagállamai szocialista integrációjának elmélyítéséhez". Nyilvánvaló, hogy a két országban 1989-ben végbement történelmi jelentőségű változások nem voltak előre láthatók, ezek mind a belpolitikai, mind a nemzetközi helyzet teljes megváltozását eredményezték, ideértve a KGST és a "szocialista integráció" megszűnését is. Nyilvánvaló az is, hogy mindez a körülmények alapvető megváltozásával járt, teljesen más megvilágításba helyezve a hasonló jellegű gigantomániás alkotások létesítését is. Ezek a változások - legalábbis Magyarországon - lehetővé tették a környezetvédelmi megfontolások előtérbe kerülését. Végül a körülmények alapvetően megváltoztak abból a szempontból is, hogy a szerződés megkötése óta a környezeti értékek fontossága nemcsak Magyarországon, hanem az egész világon jelentősen megnőtt.

3. A cseh-szlovák fél nem tett eleget az 1977. évi államközi szerződésben foglalt vízminőségi és természetvédelmi kötelezettségének. Ezért elmarasztalható a szerződés lényeges megszegésében. A nemzetközi jog általános szabályai szerint a szerződésszegő állammal szemben a szerződés egyoldalúan megszüntethető.

4. Az említettnél súlyosabb szerződésszegésnek tekinthető, az ún. ideiglenes megoldás építése. A felek 1977-ben az államközi szerződésben és az ahhoz kapcsolódó megállapodásokban igen pontosan meghatározták az elvégzendő munkák körét, amelyek között természetesen semmilyen formában nem szerepelt a Duna Pozsony alatt történő elterelése. Egyik fél sem jogosult a szerződés teljesítése során olyan tevékenység folytatására, amelyre a szerződés nem ad felhatalmazást, az ilyen magatartás szerződésszegésnek minősül.

5. Az ideiglenes megoldás súlyosan sért más nemzetközi jogi normákat is. Ez a tény az általános nemzetközi jog szabályai értelmében feljogosítja a sértett államot, hogy jogszerű ellenintézkedéssel (represszáliával) éljen. Az ellenintézkedés a két fél között érvényben lévő kétoldalú szerződés megszüntetésében is állhat.

Az ideiglenes megoldás - a Duna elterelése - a következő nemzetközi jogi normákat, illetve egyezményeket sérti.

a) A Magyar Köztársaság szuverenitását és területi integritását, amelyet a nemzetközi jog cogens szabályai védenek. A Duna Pozsonyt elhagyva nemzetközi határfolyóvá válik, tehát részben magyar, részben cseh-szlovák főhatalom alá kerül. Egyik fél sem rendelkezhet egyoldalúan a folyó sorsáról, így különösen nem terelheti a vizét saját területére, hogy azzal utóbb úgy bánjon, mintha saját nemzeti folyója lenne.

b) A Magyar Köztársaság államhatárának sérthetlenségét, amelyet ugyancsak a nemzetközi jog cogens normái védenek. A folyó elterelése ugyanis a közös szakasról cseh-szlovák területre vinné át az ún. hajózási fővonalat, amelyet először a Trianoni Békeszerződés 27. cikkének 4. pontja, majd a Párizsi Békeszerződés 1. cikke 4.a) pontja, később pedig az államhatár rendjéről 1956-ban kötött kétoldalú szerződés 2. cikkének (3) bekezdése jelölt ki a két ország közötti határvonalként.

c) A határvizek vízgazdálkodási kérdéseiről a két ország között 1976-ban kötött egyezményt, amely bármilyen vízgazdálkodási tevékenység megvalósítását a felek egyetértéséhez köti.

d) A nemzetközi erőforrások használatának az általános nemzetközi jogban kialakult szabályait, elveit. Az ideiglenes megoldás megfosztaná Magyarországot a neki járó vízmennyiségtől, vízierőpotenciáltól és vízminőségtől.

e) A szomszédos állam joghatósága alatt bekövetkező károkozás tilalmának elvét.

f) Az ideiglenes pótmegoldás ellentétes az 1948. évi Belgrádi Duna Egyezmény szellemével. Az egyezmény aláírásában ugyan annak idején fel sem merült annak a veszélye, hogy az egyik részes állam egyszer majd el akarja terelni a folyó természetes medréből, ezért az egyezmény erre vonatkozó tilalmat nem is tartalmaz. Az egyezmény többi rendelkezéséből - így például a saját határokon belül végzett, előre nem látható körülmények miatt szükségessé váló munkákról szóló 3. cikkből - azonban kitűnik, hogy csak a parti államok közös elhatározásával végrehajtott munkálatokat tartották jogszerűnek.

6. Visszatérve az 1977. évi államközi szerződés megszüntetésének indokaihoz, a vízlépcsőrendszer terveinek elfogadása óta keletkezett általános nemzetközi környezetvédelmi normák elsőbbséget élveznek a korábban keletkezett vagy azokkal ellentétes szerződés rendelkezéseivel szemben (lex posterior derogat legi priori, lex specialis derogat legi generali). Ezek a normák több nemzetközi dokumentumban fogalmazódtak meg az elmúlt időszakban.

A természeti és emberi környezet megóvását, a környezet elsőbbségét, az ökoszisztémák megóvásának szükségességét, az ezekkel a célokkal ellentétes gazdasági tevékenységek elhagyását előíró szabályok közül a fontosabbak a következők:

A Stockholmi Nyilatkozat 4. elve előírta, hogy "a természet megőrzésének jelentős helyet kell kapnia a gazdasági fejlődés tervezésében." Az ENSZ Közgyűlésén 1982-ben elfogadott Természeti Világkarta 3. elvében kimondta, hogy speciális védelmet kell nyújtani a különböző ökoszisztémák reprezentatív előfordulási formáinak, valamint a ritka vagy veszélyeztetett fajok élőhelyeinek, továbbá megállapította, hogy az ember szükségleteinek kielégítése csak a természeti rendszerek megfelelő működésének biztosítása közepette valósulhat meg, és a tervezésnek integrálnia kell a természet megóvását. A Bruntland jelentés környezetvédelmi jogi ajánlásai közül a "megőrzés és fenntartható használat" elve kimondja, hogy az "államoknak fenn kell tartaniuk a bioszféra működése szempontjából alapvető ökoszisztémákat és ökológiai folyamatokat, meg kell őrizniük a biológiai változatosságot, be kell tartaniuk az optimális fenntartható hozam elvét, az élő természeti erőforrások és ökoszisztémák használata során."

A környezeti együttműködés fontosságát és elsőbbségét hangsúlyozta a Helsinki Záróokmány és a bécsi utótalálkozó Záródokumentuma is.

7. Az előző pontokban foglaltak a magyar kormánynak, illetve az országgyűlésnek azokat a döntéseit is indokolják, amelyek először a nagymarosi, majd a Duna felső szakaszán folyó építési munkák egyoldalú felfüggesztésére vezettek.

Megállapítható ugyanakkor, hogy a magyar fél a felfüggesztést követően minden tekintetben eleget tett a nemzetközi jog előírásainak. A cseh-szlovák felet nem állította kész helyzet elé; a már idézett országgyűlési határozatnak megfelelően folyamatos erőfeszítéseket tett az 1977. évi szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetésére, ezzel teljesítve a Bécsi Egyezmény 65. cikkéből fakadó kötelezettségét is a szerződésből fakadó viták békés megoldására.

És végül: mit akar az érintett népesség?

ÁLLÁSFOGLALÁS

a Duna-menti régiók polgármestereinek konferenciáján
a Duna ügyében
Dunaszerdahelyen 1992. április 25-én

A környezet, a természet védelme, az emberi életkörülmények megóvása minden társadalom elsőrendű érdeke, ennek érvényt szerezni a mindenkori politikai hatalom alapvető feladata.

A Duna menti régiók népei jogosan aggódnak az életadó folyó sorsáért, ivóvizükért, létfeltételeikért, a csodálatos szépségű tájért. A térség népeinek megkérdezése nélkül Bósnél hatalmas vízlépcső épül, kiirtottak 5800 hektár erdőt, tönkretettek több ezer hektár szántóföldet, több millió ember ivóvizét veszélyeztetik, nem számolnak a visszafordíthatatlanul jelentkező környezeti károkkal, nem is vizsgálják ezeket. Az elmúlt időszakban a térség lakossága már sokszor tiltakozott a környezet rombolása ellen, ezt a döntések meghozatalakor nem vették figyelembe.

A mai konferencián együttesen emeljük fel szavunkat magunk és a jövő generációk életkörülményei, szülőföldünk megóvásáért, és

1. Felszólítjuk a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság kormányát, hogy azonnal állítsa le a 'C' variáns építési munkáit és a műszaki pótmegoldás munkálatait.
2. Kérjük a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság kormányát, a Szlovák Köztársaság Kormányát és a Magyar Köztársaság kormányát, hogy tegyék végre lehetővé a szakmai vizsgálatok megkezdését a vízlépcsőrendszer tervei által érintett Duna-szakasz helyreállításához. Kezdjék meg az évtizedekig elhanyagolt árvízvédelmi és hajózási problémák megoldását úgy, hogy a Duna maradjon a medrében.
3. Követeljük az ökológiai-környezeti értékek megóvása elsődlegességének érvényesülését a folyóval és a térséggel kapcsolatos tervek készítésekor. Követeljük, hogy a Duna Bizottság a természeti értékekhez illessze a hajózás lehetőségeit.
4. Követeljük, hogy folyamatos és hiteles tájékoztatást kapjunk a Duna ügyéről, a jövőt meghatározó tervekről, a valamennyiünket terhelő pénzügyi következményekről, amelyeknek alapján érvényesíthetjük jogunkat, hogy dönthessünk térségünk sorsáról.
5. Kérjük országaink parlamentjeit, szerezzenek érvényt kéréseinknek, követeléseinknek.
6. Amennyiben a parlamentek és a kormányok nem veszik figyelembe a fenti öt pontban megfogalmazott kéréseinket és követeléseinket, a helyi önkormányzatok képviselői követelni fogják, hogy helyi népszavazás döntsön ezekről a kérdésekről.

Mivel a környezetvédelem nem ismer országhatárokat, a Duna-menti régiók önkormányzatai - a fejlett országban meghonosodott szokásokat követve - együtt fognak működni a közös problémák közös megoldásáért. Ennek érdekében Előkészítő Bizottságot alakítunk, amelynek feladata lesz kidolgozni a regionális együttműködés szervezeti kereteit. Ez az Európába vezető út fontos mérföldköve.